

GASTEROCERCUS DEPRESSIROSTRIS (FABRICIUS 1792), NOV RILČKAR (CURCULIONIDEA, COLEOPTERA) V FAVNI SLOVENIJE

GASTEROCERCUS DEPRESSIROSTRIS (FABRICIUS 1792), A WEEVIL (CURCULIONIDEA, COLEOPTERA) NEW FOR THE FAUNA IN SLOVENIA

Božidar DROVENIK¹ & Branko VREŠ²

IZVLEČEK

UDK 595.768.2(497.4)

Gasterocercus depressirostris (Fabricius 1792), nov rilčkar (Curculionidea, Coleoptera) v favni Slovenije

V favni rilčkarjev (Curculionidea, Coleoptera) Slovenije je bilo doslej znanih okrog 830 vrst. V prispevku predstavljamo za Slovenijo novo vrsto in hkrati nov rod rilčkarja *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792), ki je bila ujeta leta 2004 s pomočjo svetlobnih pasti v zaselku Police pri Gornji Radgoni (severovzhodna Štajerska). Ta rilčkar je redka in ogrožena reliktna evropska vrsta, ki živi v primarnih hrastovo gabrovih gozdovih (*Quercus-Carpinetum* s. lat.), zato predlagamo vključitev vrste v rdeči seznam ogroženih hroščev Slovenije.

Ključne besede: rilčkarji, Curculionidea, Coleoptera, Slovenia, *Gasterocercus depressirostris*

ABSTRACT

UDC 595.768.2(497.4)

Gasterocercus depressirostris (Fabricius 1792), a weevil (Curculionidea, Coleoptera) new for the fauna in Slovenia

The weevil fauna (Curculionidea, Coleoptera) of Slovenia has counted around 830 species. While sampling with light traps the beetles of the village Police near Gornja Radgona in 2004, a new species (and genus) of weevils *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792) for the fauna of Slovenia was found. We believe that *G. depressirostris* is a rare and endangered species in Slovenia, which lives in oak-hornbeam stands (*Quercus-Carpinetum* s. lat.) only in north-eastern part of Štajerska. We suggest its inclusion in the Red list of endangered beetles of Slovenia.

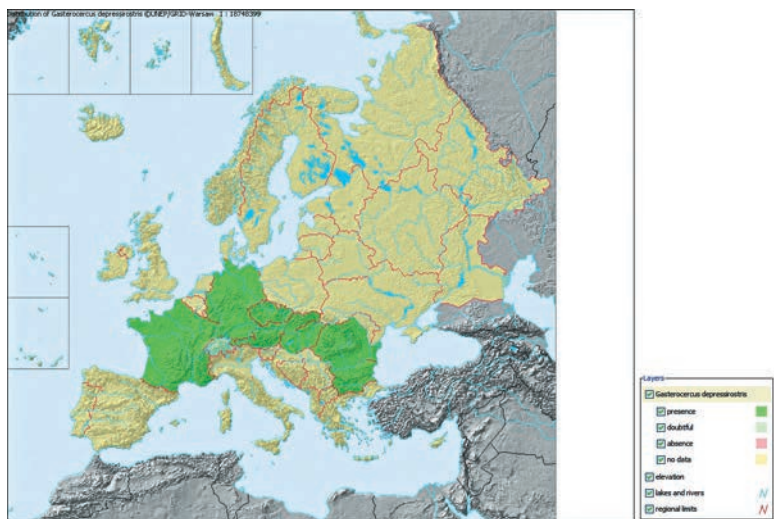
Keywords: weevils, Curculionidea, Coleoptera, Slovenia, *Gasterocercus depressirostris*

¹ Dr., Tunjska cesta 2, SI-1240 Kamnik, Slovenija

² Dr., Jovan Hadži Institute of Biology SRC SASA, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; E-mail: branevr@zrc-sazu.si

1. UVOD

V favni rilčkarjev (Curculionidea, Coleoptera) Slovenije je bilo doslej znanih okrog 830 vrst (Drovenik, neobjavljeno). Doslej je bila ta skupina hroščev še slabo raziskana, medtem ko je gradivo raziskav zadnjih let še v obdelavi. Favniščične raziskave hroščev rilčkarjev v zadnjih dveh desetletjih kažejo, da živi v Sloveniji več kot 900 vrst rilčkarjev (KOVAČEVIĆ 1971, DROVENIK 1993, 2000, 2006, FURLAN 2002, DROVENIK & VREŠ 2009). Med vzorčenjem favne okolice kraja Police pri Gornji Radgoni v letu 2004 smo s pomočjo svetlobnih pasti ujeli za Slovenijo novo vrsto in hkrati nov rod rilčkarja *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792).

Slika 1: *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792) – razširjenost v Evropi.
Figure 1: Distribution of *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792) in Europe.

Gasterocercus depressirostris (Fabricius 1792) je redka in ogrožena reliktna evropska vrsta (slika 1), ki živi v primarnih hrastovo gabrovih gozdovih (*Quercus-Carpinetum* s. lat.) predvsem srednje in (jugo)vzhodne Evrope (CSÓKA & KOVÁCS 1999, BERNARDINELLI & MOSSENTA 2009). Poznana je iz nekaterih območij v Franciji, Švici (domnevno prisoten), Nemčiji, Češki, Slovaški, Avstriji, Italiji, Madžarski, Moldaviji, Poljski, Romuniji, Bolgariji, Ukrajini in južni Rusiji (HOFFMANN 1958, KUDELA 1974, STREJČEK 1993, CALDARA & ANGELINI 1997, CSÓKA & KOVÁCS 1999, MOKRZYCKI & al. 2008). V nekaterih državah (Avstrija, Nemčija, Madžarska in Poljska) je vključena v Rdeči seznam ogroženih vrst (FRANZ 1994, BINOT et al. 1998, CSÓKA & KOVÁCS 1999, MAZUR 2004).

Je izrazito stenotopna gozdna ksilofagna vrsta, ki živi v mrtvem ali odmirajočem ("oslabelem" oziroma obolelem) hrastovem lesu (CSÓKA & KOVÁCS 1999). Ličinke delajo pokončne rove v deblih in debelejših vejah večinoma hrasta doba (*Quercus robur* L.), kjer tudi prezimijo; zabubijo se od marca do junija (BERNARDINELLI & MOSSENTA 2009).

Odrasli osebkci se pojavljajo v obdobju med marcem in oktobrom, najpogosteje pa v poletnih mesecih, junija in julija (CSÓKA & KOVÁCS 1999) oziroma do septembra (BERNARDINELLI & MOSSENTA 2009), ko pogosto priletijo tudi na luč.

2. MATERIAL IN METODE DE LA

Objekt: hrošči rilčkarji iz rodu *Gasterocercus*.

Metode dela: Terensko vzorčenje smo izvajali po metodologiji kartiranja favne Evrope in Slovenije (SIVEC 1980).

Metoda lova: svetlobne pasti.

Material: pri terenskem vzorčenju zbrano gradivo (osebki hroščev) je preparirano in shranjeno v koleopteroški zbirki Biološkega inštituta Jovana Hadžija ZRC SAZU v Ljubljani.

Podatki: zbrani terenski podatki so digitalizirani in vneseni v podatkovno zbirko FloVegSi (Favna, flora

in vegetacija Slovenije) Biološkega inštituta Jovana Hadžija ZRC SAZU.

Kartografsko gradivo: vir za arealno karto vrste v Evropi (slika 1) je spletni naslov <http://www.faunaeur.org> projekta Fauna Europaea (datum prenosa: 24.1.2012); arealna karta UTM za Slovenijo (slika 3) je bila narejena s pomočjo aplikacije FloVegSi (SELIŠKAR & al. 2003). Obdobje raziskav: 2004 - 2012.

Nomenklatura: REITER 1913, WINKLER 1927 - 1932, FREUDE & al. 1981, Fauna Europaea Web Service (2004).

3. REZULTATI IN RAZPRAVA

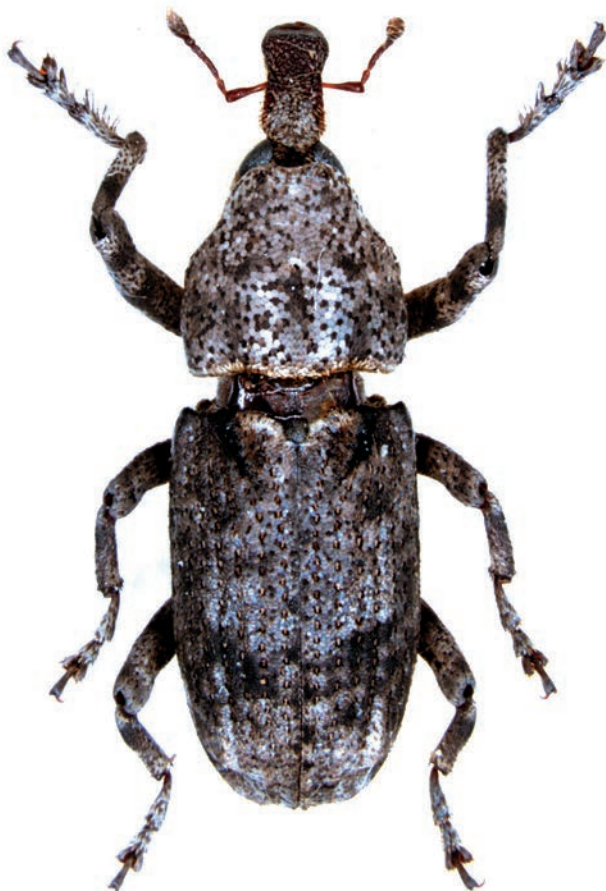
Gasterocercus depressirostris (F., 1792) – podatki:

UTM: 33T WM76 (MTB: 9361/2) Slovenija: Severovzhodna Štajerska, Slovenske Gorice: Gornja Radgona, Police, pri domačiji Bulf. 286 m nm. v. Koordinate po D48 (Gauß-Kr.): Y=573450 m, X=5169090 m; koordinate po WGS84: N = 46°39'42.44«, E = 15°57'17.95«. Leg. B. Drovenik, 27. 7. 2004; det. L. Behne, 2005: 1 primerek (slika 2); Leg. B. Drovenik, 6. 8. 2004; det. L. Behne, 2005: 2 primerka.

Gasterocercus depressirostris je v Sloveniji zelo redka in ogrožena vrsta, saj živi le v hrastovo gabrovih sestojih v okolici zaselka Police pri Radgoni v severovzhodni Štajerski. Doslej so bili ujeti le 3 primerki te vrste, kljub

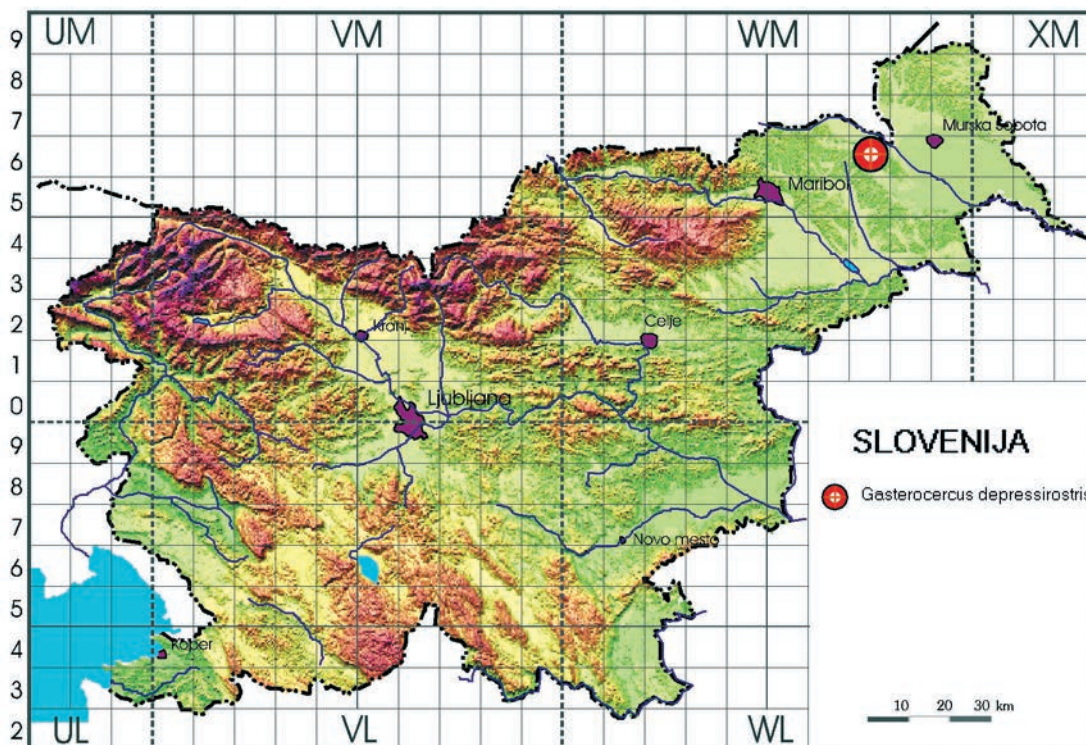
številnim vzorčenjem s svetlobnimi pastmi ali z lovom z entomološkimi pripomočki (npr. mrežami) v obdobju zadnjih 10 let. Primerki so shranjeni v koleopterološki zbirki Biološkega inštituta Jovana Hadžija ZRC SAZU v Ljubljani.

Predlagamo, da se vrsto *Gasterocercus depressirostris* zaradi njene redkosti in posledično tudi ogroženosti uvrsti v rdeči seznam hroščev (*Coleoptera*) Republike Slovenije kot redko (R) ali prizadeto (E) vrsto. Po našem mnenju je vrsta v Sloveniji kritično ogrožena. Zaradi nepoznavanja njene razširjenosti, stanja populacij (velikost, viabilnost) in stopnje njene ogroženosti zaradi specifičnega habitata in biologije vrste (predvsem ličink) so za natančno opredelitev statusa ogroženosti nujno potrebne podrobne raziskave.

Slika 2: Primerek vrste *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792) ujet v Policah pri Gornji Radgoni (Fotografija: Matjaž Gregorič).

Figure 2: The specimen of *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792) caught in the village Police near Gornja Radgona (North-eastern Slovenia) (Photo: Matjaž Gregorič).

Slika 3: *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792) – razširjenost v Sloveniji.
Figure 3: Distribution of *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792) in Slovenia.

4 SKLEPI

Favna rilčkarjev Slovenije je bogatejša za novo vrsto (in rod) rilčkarja *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792). To je evropsko ogrožena vrsta rilčkarjev, ki živi v hrastovo gabrovih gozdovih.

Pojavljanje novo ugotovljene vrste v Sloveniji se dobro vključuje (dopolnjuje) v njen celoten areal v Evropi.

Njena razširjenost v Sloveniji je (glede na razširjenost njenega habitata) potencialno gotovo večja, kot ka-

žejo trenutni podatki o njenem pojavljanju. Za natančno poznavanje razširjenosti in stanja populacij vrste v Sloveniji so potrebne podrobne raziskave.

Zaradi redkosti vrste in njene potencialne ogroženosti predlagamo uvrstitev rilčkarja *Gasterocercus depressirostris* na Rdeči seznam ogroženih vrst hroščev v Sloveniji.

5 SUMMARY

The weevil fauna (Curculionidea, Coleoptera) of Slovenia has counted around 830 species, however, the more likely number of species according to our recent surveys is over 900 species. This reflects our poor knowledge of this beetle group diversity in Slovenia.

While sampling with light traps the beetles in the village Police near Gornja Radgona in 2004, a new species of weevils *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius 1792) for the fauna of Slovenia was found.

This weevil is a rare and endangered relict European species that lives in the primary oak-hornbeam forests (*Quercus-Carpinetum* s. lat.). It is known from certain areas in France, Switzerland (doubtful), Germany, Czech Republic, Slovakia, Austria, Italy, Hungary, Moldova, Poland, Romania, Bulgaria, Ukraine and south Russia. Some countries (Austria, Germany, Hungary and Poland) included the species on their red lists.

We believe that *G. depressirostris* is a rare and endangered species in Slovenia. It lives in oak-hornbeam stands only in north-eastern part of Štajerska. We suggest its inclusion in the Red list of endangered beetles of Slovenia. So far, we only managed to find three speci-

mens of this species despite numerous samplings over the last 10 years. The examined material is deposited in the Coleopterological collection of the Jovan Hadži Institute of Biology SRC SASA, Ljubljana.

ZAHVALA

Raziskavo smo izvedli v okviru temeljnega programa raziskav Favna, flora in vegetacija Slovenije in sosednjih območij (P1-0236), ki ga je financirala ARRS. Zahvalju-

jeva se Matjažu Gregoriču za mikroskopsko fotografiranje primerka rilčkarja iz zbirke BIJH ZRC SAZU in akad. dr. Matiji Gogali za koristne izboljšave besedila.

6 LITERATURA

- ALONSO-ZARAZAGA, M. A., T. M. JOVER & E. MICÓ, 2009: *A new species of the genus Gasterocercus (Coleoptera, Curculionidae, Cryptorhynchinae) from the Iberian Peninsula, with notes on the ecology of the genus*. Zootaxa (Auckland) 2170: 28–36.
- BERNARDINELLI, I. & M. MOSENTA, 2009: *Flight period of Gasterocercus depressirostris in relation to temperature in North-eastern Italy*. Bulletin of Insectology (Bologna) 62 (2): 209–213.
- BINOT, M., R. BLESS, H. GRUTKE & P. PRETSCHER, 1998: *Rote Liste gefährdeter Tiere Deutschlands*. Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz (Bonn) 55: 1–434.
- CALDARA, R. & F. ANGELINI, 1997: *Su alcuni Curculionidea nuovi per l'Italia e per varie regioni italiane*. Bollettino della Società entomologica Italiana (Firenze) 129 (3): 241–249.
- CSÓKA, GY. & T. KOVÁCS, 1999: *Xylophagous insects*. Forest Research Institute, Erdészeti Turományos Intézet. Agri-inform Kiadó. Budapest.
- DROVENIK, B., 1993: *Nove vrste in favniistične posebnosti hroščev (Coleoptera: Carabidae, Cerambycidae in Curculionidae) v Slovenskih Alpah. Neue Arten und faunistische Besonderheiten der Köfer (Coleoptera: Carabidae, Cerambycidae und Curculionidae) aus den Slowenischen Alpen*. Acta entomol. slov. (Ljubljana) 1: 21–31.
- DROVENIK, B., 2000: *Novosti v favni hroščev rilčkarjev (Curculionidae, Coleoptera) na Kamniškem*. Kamniški zbornik XV. Kamnik: 123–128.
- DROVENIK, B., 2006: *Hrošči rilčkarji (Coleoptera, Curculionidea) Kamniško-Savinjskih Alp*. Kamniški zbornik XVIII. Kamnik: 239–253.
- DROVENIK, B. & B. VREŠ, 2009: *Novosti v favni rodu Otiorrhynchus s. lat. (Coleoptera: Curculionidea) v Sloveniji. Drugi slovenski entomološki simpozij. Knjiga povzetkov, Ljubljana, 7. in 8. Februar 2009*. Slovensko entomološko društvo Štefana Michelija, Prirodoslovni muzej Slovenije. Ljubljana: 94–95.
- FAUNA EUROPAEA WEB SERVICE, 2004: *Fauna Europaea version 1.1*. Available online at <http://www.faunaeur.org>
- FRANZ, H., 1994: *Curculionidae, Russelkäfer*. In: A. Jäch: *Rote Liste der gefährdeter Käfer Österreichs (Coleoptera)*. In: J. Gepp (ed.): *Rote Listen gefährdeter Tiere Österreichs. Band 2*. Bundesministerium für Umwelt, Jugend und Familie. Graz.
- FURLAN, V., 2002: *Prispevek k poznavanju hroščev poddružine Apioninae v Sloveniji (Coleoptera: Curculionidae). A contribution to the knowledge of the Apioninae in Slovenia (Coleoptera: Curculionidae)*. Acta Entomologica Slovenica (Ljubljana) 10 (2): 185–192.
- HOFFMANN, A., 1958: *Coléoptères Curculionides. Troisième partie. Faune de France 62*, Fédération Française des Sociétés de Sciences Naturelles. Paris.
- KOVAČEVIĆ Ž., 1971: *Otiorrhynchus vrste i njihovo rasprostranjenje u Jugoslaviji (Coleoptera – Curculionidae)*. Acta Instituti protectionis plantarum Facultatis agronomicae, Rad Instituta za zaštitu bilja poljoprivrednog fakulteta. Zagreb.
- KUDELA, M., 1974: *Gatt.-Gruppe Cryptorrhynchini*. In: W. Schwenke (ed.): *Die Forstschädlinge Europas. Band 2*. Verlag Paul Parey. Hamburg & Berlin.

- MAZUR, M., 2004: *Gasterocercus depressirostris* (Fabricius, 1792). In: Z. Głowaciński & J. Nowacki (eds.): *Polish red data book of animals*. Institute of Nature Conservation PAS. Kraków. [online] URL: <http://www.iop.krakow.pl/pckz/>
- MOKRZYCKI, T., A. BYK & J. BOROWSKI, 2008: *Rare and relict saproxylic beetles (Coleoptera) of old oaks of the Rogalin Landscape Park*. Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody (Białowieża) 27 (4): 43-56.
- SELIŠKAR, T., B. VREŠ & A. SELIŠKAR, 2003: *FloVegSi 2.0. Računalniški program za urejanje in analizo bioloških podatkov*. Biološki inštitut ZRC SAZU, Ljubljana.
- SIVEC, I., 1980: *Kartiranje nevretenčarjev Evrope. Predstavitev in razlaga*. Biol. vestnik (Ljubljana) 28(2): 169-194.
- STREJČEK, J., 1993: *Curculionidae*. In: J. Jelínek (ed.): *Check-list of Czechoslovak Insect IV (Coleoptera) Seznam československých brouků*. Folia Heyrovskyana (Zlín), Suppl. 1.